

gon illusztrált munkájában ismertette. Munkája az ismertetett korokra nézve alapvető és nem nélkülözheti sem a régész, sem a néprajzi szakember.

Dr. Bálint Alajos.

Cs. Sebestyén Károly: *Szeged középkori templomai.* (60 ábrával). A Szegedi Városi Múzeum Kiadványai. VIII. Szerkeszti: Cs. Sebestyén Károly. Kiadja a Somogyi Könyvtár és Városi Múzeum, Szeged, 1938. 8°, 131 lap. Német kivonattal.

Valahány település van alföldünkön, azokat mind magasabb helyeken, kisebb-nagyobb kiemelkedéseken, vízszabályozások előtti szigeteken találjuk meg. Természetes, hogy a középkorban települt Szegedet is ilyen kiemelkedő helyre építették. Három szigeten, a felsővárosi Felsewzygeth-en, az alsóvárosi Alszegeden és a mai belváros helyén álló Palánkon rakták le a mai Szeged alapját. Ezeket a szigeteken építik fel a templomokat is.

A szegedi templomoknak történetét mutatja be szerző — évek hosszú során át tartó anyaggyűjtése alapján írt — alapos munkájában.

Idők folyamán hat templom állott Szegeden. Ezek közül ma már csak egy, az alsóvárosi Havi Boldogasszony-templom van meg.

A legrégebbi, a Vár-templom, a múlt században lebontott várban állott. Alaprajza ismeretlen, csak faragott kövei maradtak meg. A kövek azt mutatják, hogy a templomot a XI—XII. századra jellemző román stílusban készítették. Először a XI. század végén, a kunok dúlásakor, másodszor a XIII. századi tatárjáráskor pusztították el.

A másodikat, Szent Erzsébet-tem-

plomot, csúcsíves stílusban, ugyancsak a vár területén építették. A templomról egy 1686-ból származó rajz ad megbízható képet. A török megszállás alatt mecseteknek használták. Megmaradt köveiből megállapítható, hogy ez lehetett a város legszebb esarnoktemploma, amelynek díszes szentségháza is volt. A XVIII. században rombolták le, s köveit a várfalába építették.

A harmadikat, Szent Demeter-templomát, a Palánkban emelték. Nagy érdeme szerzőnek, hogy a templombontása alkalmával, 1925-ben, tisztázhatta a Demeter-templom különböző építési idejét. Megállapította, hogy tulajdonképpen hat különböző alakja volt a templomnak a lebontás előtt. Első alakjában, a XI. században állott és egyhajós volt, a XIV. században háromhajós esarnoktemplommá alakították át. Zsigmond király idejében újabb kórussal és szentéllyel bővült, a XV. században pedig szentélykörüljárós templommá alakult. Végző alakját a XVIII. századi barokk ízlés adta meg és ebben az alakjában került lebontásra. A lebontás alkalmával a templom tornyát sikerült szerzőnek megmentenie. A torony nyolcszögletű és — sok ellenkezés után — műemlékké nyilvánítva, a Fogadalmi-templom előtt, baloldalt, ma is áll. A torony legközelebbi rokonságát a franciaországi toulous-i Saint Sernin és a l'Église des Jakobins templom tornyaival mutat. Ezeknek a tornyoknak építőanyaga ugyancsak téglá és alul négy, felül nyolcszögletesen vannak megépítve. A nyolcszögletes részén, emeletenkint, minden oldalon, páros ablakok állanak, amelyeket „en mitre“ ablakzáródással képeztek ki. A csúcsíves stílusnak ezen első elemeit hozzáunk franciaországi szerzetesek hozták, s a Demeter-templom tornyát, francia min-

tára, IV. Béla király idejében, a szegedi vár építésével egyidőben emelték.

A negyedik templomot Felsővároson, Szent György tiszteletének szentelték. Egy 1686-i, Marsigli-féle térképen megmaradt alaprajza szerint, román stílusú, kéthajós templom volt. Eredetileg azonban háromhajósna építettek, amelynek déli oldala elpusztult. A XIII. századi bencéstemplomok egyik tipikus példájául épült. A XVIII. század első felében restaurálni kellett volna, azonban e helyett a minoriták részére új templomot építettek, s a régi Szent György-templomból 1859-ben tornyos iskola lett. 1905-ben, tornyostúl lebontották.

Alsóvároson, a mai Havi Boldogasszony-templom helyén, a Szent Péternek szentelt templom volt Szeged ötödik, a XIV. század első felében épült temploma. A templom mellett kórház is volt. Valószínű, hogy a johannita rendé volt, akik elszegényedve, a XV. század végén elhagyták a várost, templomukat, kórházukat és átadták azokat a helyükbe érkező salvatorianus ferenerendi szerzeteseknek.

A hatodik templom, a Havi Boldogasszony-temploma, ma is áll. Az eredeti Szent Péter-templom kórusát és szentélyét lebontották, helyette a salvatorianusok 1494–1503. között újabb és nagyobb kórust és szentélyt építettek. Restaurálták a régi templom hajóját és akkori divatnak megfelelően, csücsíves ablakokat készítettek. Megépítették kolostorukat, az új szentély mellett a templomtornyot. A szentély mellé épült torony általában a magyarországi ferenerendi építkezésre jellemző.

1526-ban a templomot a törökök, a kolostorral együtt kirabolták, felégették. A XVI. században a templomhajóját a reformátusok foglalják el, a ka-

tolikusoknak a kisebbik részt hagyják meg. Az egész templomot 1562-ben, török segítséggel kapják vissza a katolikusok. 1624–25. között a roskadozó boltzatot újraépítik. A mai, három traktusból álló kolostorépület a XVIII. századi restaurálás alkalmával keletkezett. Ugyanebből az időből való a kórus és a szentély alatti kriptá is.

Szerző, munkája befejezéséül, rámutat arra a tévhiedelemre, mely szerint a Havi Boldogasszony-templomát Mátyás király építtette volna. Bizonyítja, hogy Mátyás királynak a templom építéséhez semmi köze sem lehetett, mert amikor azt — 1494–1503. között — készítették, Mátyás már régen halott volt.

Sebestyén munkája, kitartó kutatásai és a különböző építkezések alkalmával lehetővé vált ásatások, mérések és megfigyelések alapján, reális alpra helyezte azt a legendát, amely szerint: „Szeged várossa oly híres és nagy város volt, hogy Dorozsmát és Szent Mihályt is magában foglalta, s tizenhét szép nagy roppant templomok voltak a városban“.

Dr. Bálint Alajos.

Dölger: *Antike und Christentum.* Kultur- und religionsgesch. Studien. B. V. Münster i. W. (Aschendorff'sche Verlagsbuchhandlung) 1936. 14 RM.

I Több, mint kétszáz éve, hogy Bingham „Origines Ecclesiasticae or the Antiquities of Christian Church“ címen Londonban közzétette az ősi egyház írott és tárgyi emlékeit tárgyaló tízkötetes nagy művét. A munka latin nyelven a kontinens közönségének is kezébe került, s Mamachi Tamás dörmést „Origines et antiquitates christianae“ e. ötkötetes anyaggyűjteményé-